

მიიღება ხელის მოწვევა ფასი 1 წლ., — 5 მან. 6 თვ. — 2 მ. 75 კ., 3 თვ. — 1 მ. 50 კ., 1 თვ. — 50 კ. სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს და მოსწავლეთ დაეთმობათ 4 მან.

ქოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომიური და სალიბერალური შუხნალი

რედაქცია ღიაა 5 - 7 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპუტისა: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ ე ვ ი: მორიგი საკითხი. — რ. — გესი. თბ. გუბ. გლქსთა საზ. ს. — ს. მ. თანხა. — ალ უივშიძისა. შოთა რუსთაველი. — ს. ქვარიანისა. ტრადიკული ბედი. — ეკალისა. არი მანდილოსანა. — ოლ. ბეჟ-ავლაძისა. ძეგვი. — ნაცარასი. გუაანა „ბრანდ-დუბლი“. — ი. გველესიანისა. საკომუნისტო კურსების გამო. ს. კ — ისა. სტატისტიკა ქრთულ წიგნთა გამომცემლობისა. — მ. ახალა წიგნები. — * * — ს. ბაღვაჩეთის აშბები. — მეომარისა.

როგორც ხედავთ, დანიშნულება სიმპატიური ჰქონდა და კრიტიკა ამ დაწესებულებისა მხოლოდ იმ მხრიდან შეიძლება, თუ რამდენად აღწევდა ამ დანიშნულებას ან გარემოებათა მიხედვით და ან შინაგან უნარით.

როგორც ხუთი წლის პრაქტიკამ გამოარკვია, მიწის სივიწროვე და მობილიზაცია არამცთუ არ მცირდება, პირიქით უფრო ინტენსიური ხდება და ადგილობრივი მოსახლენი უფრო და უფრო შევიწროებულ მდგომარეობაში ვარდებიან; არამცთუ ეხლა, სამერმისოდაც იმედი ესპობათ როდისმე შეუერთდნენ თავის მაცხოვრებელს დედა-მიწას. მოსულ სომხობა, ოსობა, რუსობა, აღძრული ბუნებრივის მისწრაფებით კარგი მიწისადმი, თუ პოლიტიკური მიმართულებით — ყველა სცდილობს ხელთ იგდოს ჩვენი სამშობლო მიწა-წყალი. ამ ტალღას, რომელიც გვასკდება ყველა მხრიდან ამოსაგდებად, ერის უდიდესმა ნაწილ - გლეხობამ, რომ შეგნებულ გვეყავდეს იგი, უნდა დაუპირდაპიროს მედგარი ბრძოლა არსებობისათვის და იმ ტერიტორიისათვის, რომელზედაც ათასწლობით ვცხოვრობდით და ვინხოცებოდით; მაგრამ, ცალკე შეუგნებლობა, ცალკე 1905 წელს აქეთ გამეფებული საერთო სიბრძავე, რომ „მიწა მაინც ჩვენ დაგვრჩებაო,“ საშინელ მდგომარეობასა ჰქმნის არა მარტო შეუგნებელ გლეხობისათვის, თვით შეგნებულ ადამიანისათვისაც, რადგან შეცვლა ამ ფსიხოლოგიისა მეტად ძნელი ხდება და ამ დროს კი უცხოელნი გულის გულს გვესახლებიან.

მორიგი საკითხი

რაც თავ. აზნაურობის წარსულ კრებაზედ ითქვა საადგილ-მამულო კომისიის შესახებ, ნათლად ამტკიცებს, რომ თვით კრების დამსწრეთ წარმოდგენილი და განზომილი არა აქვთ ის დიდი მნიშვნელობა, რომელიც უნდა მიეცეს ამ დაწესებულებას სწორედ ჩვენს დროში. წარმოთქმული სიტყვები, თუ კი მათ გულწრფელობაზედ ექვს არ შევიტანთ, მაჩვენებელი არიან, რომ ნამდვილი აზრი, მიზანი ამ კომისიისა — ნაკლებად აქვთ წარმოდგენილი და მის მისწრაფებათა დამაბრკოლებელ გარემოებათ თვით კომისიის შეცდომებათა სთვლიან.

ს. მ. კომისია დაარსდა 1907 წელს იმ მიზნით, რომ მცირე ზიწიან და უმიწაწყლო ადგილობრივ მცხოვრებთათვის შეენარჩუნებინა ის მიწა, რომელიც ჩქარის ტემპით გადადიოდა უცხოთა ხელში.

ასეთ მდგომარეობაში, არამცთუ ერთი თავ-
აზნაურული კომისია, არამედ ეროვნული კომიტე-
ტები უნდა გვეყვანდნენ გაფატულნი ყველგან პრო-
ვინციაში, რომელნიც გაფაციცებით აღევნებდნენ
თვალყურს მიწის მოძრაობას და ფულით, რჩევით,
მოქმედებით თუ სხვა რამ საღსარით - სასურველ
კალაპოტში აყენებდნენ. ამისთანა სისტემატიურ და
ბადესავით მოფენილ ორგანიზაციისათვის მეტად
დიდი თანხებია საჭირო, რისათვისაც ჩვენ ძალა არ
შეგვწევს და ის მკირედი მაინც რაცა აქვს საად-
გილმამულო კომისიას, უნდა ხეირიანად გამოვიყუ-
ნოთ.

საადგილ-მამულო კომისიის თანხები შესდგებოდ-
ნენ ყოველწლივ გადადებულ მკირე ნაწილისაგან
საზოგადო თავ.-აზნაურთა ბიუჯეტიდან ღ მისი წარ-
მოებაც ნორმალურ პირობებში შეფერხებული იყო
დებუტატთა საკრებულოს ზეგავლენით, რომელიც
ვერასოდეს ვერ განთავისუფლდება, რასაკვირველია
სპეციალურ თავ.-აზნაურულ ტენდენციებისაგან.

როდესაც შარშანდელ კრებაზედ უსაყვედუ-
რებდნენ საადგილ-მამულო კომისიას უმოქმედობას,
ან ისეთ საქმეებზედ დახარჯვას ენერგიისა და ფუ-
ლისას, რომელნიც არ შეადგენენ მის პირდაპირ
დანიშნულებას, ისარი ამ საყვედურებისა ყოველთვის
იქ ესობოდა, საცა საადგილ-მამულო კომისია თვი-
თონ იყო მზად ეჩივლა სხვაზედ. სწორედ ამისთანა
ნაკლის გასასწორებლად იყო, სხვათა შორის, გან-
ზრახული იწრევანდელ კრებაზედ უარყოფილი რე-
ორგანიზაცია. რეორგანიზაციის პროექტი სწო-
რედ შეგუებული იყო ცხოვრების პირობებთან, გა-
ბოწვეული იყო თვით კომისიის პრაქტიკით. ის რთუ-
ლი ორგანიზაცია, რომელიც აფერხებდა საადგილ-
მამულო კომისიის მოქმედებას, უკუგდებული იყო,
ის ნაკლები, რომელნიც ბევრჯელ ძირშივე სპობდ-
ნენ ზოგიერთ საქმეს—განდევნილნი. იქმნებოდა
ისეთი, თითქმის დამოუკიდებელი დაწესებულება,
რომელიც თავისუფლად ემსახურებოდა დანიშნულ
მიზანს და მხოლოდ სასტიკი კონტროლი ექმნებო-
და იმ შემთხვევისათვის, თუ ასცდებოდა თავის გზას,
ან მკონარეობას გამოიჩენდა.

კრებამ უარყო ეს პროექტი იმ მოსაზრებით,
რომ ვითომ მის შემუშავებაში არ იღებდნენ მონა-
წილეობას ჩვენი საზოგადოების და დაწესებულებათა
წარმომადგენელნი. ფაქტიურად ეს ასე არა ყოფი-
ლა, პირიქით, მთელი წლის განმავლობაში ყველა
დაწესებულებათა წარმომადგენელი იხილავდნენ და
ამუშავებდნენ ამ პროექტს და თუნდა ესეც არა

ყოფილიყო, თვით პროექტის განხილვა შეიძლებო-
და კრებაზედ იმის დასარწმუნებლად, თუ რამდენად
გამოსადეგი და მიზან-შეწონილი იყო იგი. ამ გზას
კრება ასცდა და ისევ მოძველებულ გზას
დაადგა: ამოიჩინეს ცალკე კომისია ამ პროექტის
შესამუშავებლად. თითქმის ორი წელიწადია, რაც
საადგილ-მამულო კომისიის ბედი გამოურკვეველია,
მისი წევრები არ დაიარებიან სამუშაოდ, საქმე იგ-
ვიანებს და ყველა ეს იმ დროს, როცა ყოველ
დღეს უარესი და უარესი ამბები მოაქვს მიწის გაყიდ-
ვასა და სხვათა ხელში გადასვლაზედ. ვინ იცის რო-
დის შეიკრიბება კიდევ ახალი კომისია, როდის შეი-
მუშავებს ახალს პროექტს და როდის შეიძლება
დაიწყოს ნაყოფიერი მუშაობა აქამდის მარწუხებში
გაჩხირულმა კომისიამ.

ჩვენის აზრით, თავ.-აზნაურობა მოვალეა რაც
შეიძლება მალე შეუდგეს ამ საქმეს, შეიმუშაოს
პროექტი რეორგანიზაციისა და არა უგვიანეს ღვი-
ნობისთვისა შეკრიბოს საგანგებო კრება, რომელიც
საბოლოოდ გადასწყვეტს ამ საკითხს. ის გამოურ-
კვეველი მდგომარეობა, რომელშიაც ეხლა იმყო-
ფება საადგილ-მამულო კომისია, თითქმის აბათილებს
ყველა დაწყობილ საქმეს და უმიზეზოდ ჰფანტავს
და ხარჯავს იმ ფულს, რომელიც მიდის ამ კომი-
სიის შენახვაზედ. ეხლა, როდესაც ყოველი გროში
ისე ფასობს ჩვენთვის, როცა ეკონომიკას ეროვნულ
სიმდიდრის ხარჯვაში უდიდესი მნიშვნელობა ეძლე-
ვა და იდეალურად უნდა იყვეს შეწონილი ხარჯთ-
ალრიცხვა ნაყოფიერებასთან, ჩვენ უგულუებელ ვყოფთ
ისეთს მძიმე და სერიოზულ საკითხის გათვალისწი-
ნებას, როგორიც არის საკითხი ტერიტორიისა.
ჩვენ უფლება არა გვაქვს ამ დიდ საკითხშიაც შევი-
ტანოთ ჩვეულებრივი უინი კინკლაობისა და შენ-
ჩენიანობისა, უფლება არა გვაქვს ზერელად შევხე-
დოთ ამ უაღრესი მნიშვნელობის მოვლენას და ად-
ვილად მივაგდოთ მისი ბედი ღვთის ანაბარად.

ამ მხრივ ბევრი უნიადაგო და ფუქსავატი სი-
ტყვა გაისმა სათავად-აზნაურო კრებაზედ და ნამეტ-
ნავად გაგვაკვირვებს ქართულ სასოფლო-სამეურნეო
საზოგადოების წარმომადგენლებმა. მაგ. ბატონ ვ.
რცხილაძემ, ქ. ს.—ს. საზოგადოების მდივანმა, ყოვ-
ლად უადგილო და დაუსაბუთებელი სიტყვა წარ-
მოსთქვა იმის შესახებ, რომ საადგილ-მამულო კომი-
სიის ფუნქციების შესრულება სხვათაც შეუძლიანთ,
როგორც ს. ს. საზოგადოებას, ს.-ს. კრედიტს და
სხ. გარდა იმისა, რომ ეს მოკლებულია ფაქტიურს
სიმართლეს, ვინაიდან საადგილ-მამულო კომისიის

ფუნქციებს (როგორც მაგალ. მიწის ყიდვაში შუამავლობა, თანხით დახმარება და სხ.) ვერავინ იკისრებს, თვით წესდებათა შეუფერებლობის გამო, არამცთუ მარტო მიზნის შეუფერებლობით, — ფაქტიურ სიმართლის გარდა, მოკლებულია აზრსაც, რადგან ვერც ს. ს. კრედიტს, ვერც ს. ს. საზოგადოებას თავისი პირდაპირი დანიშნულება ც ვერ შეესრულებიათ წესიერად.

ის რჩევა, მაგ., ბ. ვ. რუხილაძისა, რომ ყველა სამეურნეო თანხა გადაეცეს ქ. ს. ს. საზოგადოებას, სხვა რომ არა იყოს რა, მეტად გაბედული ადამიანის ლაპარაკსა ჰგავს. ქ. ს. ს. საზოგადოება მეტად კარგ პირობებში დაიბადა, როცა მთელი ქართული საზოგადოება არამცთუ პლატონიური სიმპატიით და თანაგრძნობით ეკიდებოდა მას, არამედ მზად იყო შეგნებულად ყოველმხრივი დახმარება აღმოეჩინა მისთვის. ეხლაც ეს საზოგადოება ყველა შეგნებული ადამიანის სიმპატიას იპყრობს, მაგრამ ჯერ იმდენად ნორჩია, იმდენად გაუმაგრებელი, რომ რიხიანად თქმა იმისა, რომ იგია პანაცეა ყველა ჩვენი უბედურებისაგან — ცოტა ნაადრევია. ჯერ არავინ იცნობს იმ შედეგებს, რომელნიც მოჰყვებიან ამ სიმპატიურ საზოგადოების მოქმედებას და ეხლავე თავის გამოდება — ცოტა აჩქარებულად უნდა ჩაითვალოს. ჯერ მარტო წრევანდელმა საზოგადო კრებამ ამ საზოგადოებისა დაამტკიცა, რამდენად მოუმზადებელია იგი დიდი საქმისათვის და კერძო პირების ხელში გადასვლა ჩვენი ერთადერთი სამეურნეო თანხისა — აზრსაა მოკლებული.

წარმოიდგინეთ წრეულ 12 კაცი იყო ასარჩევი საბჭოში და მგონი სულ ათი კაცი ვიყავით საზოგადო კრებაზედ. ესეც არ იყვეს, ამ საზოგადოების წევრობა ყველას შეუძლიან, ვინც სამ მანეთს შემოიტანს და, შესაძლებელია განა ასეთ საზოგადოებას, ვიდრე იგი უფრო მკვიდრ ნიადაგზედ არ დადგება და მკვიდრ საქმეებს არ მოეკიდება, არ დაანახვებს საზოგადოებას, — მიეცეს რაიმე დაკვეთილი თანხები?

ქეშმარიტი სიმართლე იყო, როცა კრებაზედ წარმოითქვა აზრი, რომ ს. ს. საზოგადოება ეხლანდელ დროში უმთავრეს საშუალებას უნდა ელოდეს და იღებდეს თვით მთავრობისაგან, რომელიც უხვად აშველებს ხელს ამგვარ დაწესებულებათ, თუ უნარი გამოიჩინეს. ამის მაგალითები უკვე აქვს ქ. ს. ს. საზოგადოებას, რომლის მოქმედებას ყოველთვის დიდის ინტერესით ვადევნებთ თვალ-ყურს ჩვენც და მთელი საზოგადოებაც.

ბ. ვ. რუხილაძის სიტყვები იმის შესახებ, რომ ს. -მამულო კომისიაში სინეკურები არისო — სწორედ ამგვარებენ ამ მდგომარეობას, ვინაიდან კომისიას ახალის წესით და ენერგიით სურდა მოქმედება და ვ. რუხილაძეთა და სხვათა მეოხებით — ყველაფერი ისე და უარეს მდგომარეობაშიაც დარჩა.

ჩვენ ვასრულებთ ამ წერილს სურვილით, რომ სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებამ და საადგილ-მამულო კომისიამ შეთანხმებით იმოქმედონ საერთო მიზნის მისაღწევად, თორემ დავა იმაზედ, რომ ჩვენი საზოგადოება სჯობიაო, არც საკადრისია სერიოზულ მოღვაწეთათვის და საქმის ვითარებასაც მარტო ბურუსში ახვევს.

ამასთანავე, ყოველი ღონე უნდა ვილონოთ, რაც შეიძლება მალე დადგეს ღონეზედ ს. -მამულო კომისიას მოქმედება, რადგან გაუთავებელი აწეწილობა მის საქმეებსა და ორგანიზაციაში, სპობს ყოველგვარს უნარს მოქმედებისას და აგვიანებს მიზანის მიღწევას: რაც შეიძლება მეტი და რაც შეიძლება მალე მოგვარდეს მიწის მოქმედება ჩვენში.

რ. გ.

ტფილისის გუბერნიის გლეხთა საზოგადოებათა სასოფლო-სამეურნეო თანხა

ეს მადლიანი თანხა დააარსა ტფილისის გუბერნატორად ნამყოფმა თ. გ. დ. შერვაშიძემ. მას აქედ აგერ ოცდა ორი წელიწადი მიდის, თანხა იზრდება და გაჭირვებულ სოფელს მადლსა ჰფენს.

სასოფლო-სამეურნეო თანხის მოხმარება შეიძლება მარტო იმ საგნისათვის, რისათვისაც დაარსებულია იგი, მაგალითად ტყისა და მამულის შესაძენად და სოფლის მეურნეობის გასაუმჯობესებლად. სოფელს უფლება აქვს გამოიტანოს ხაზინიდან თვისი საკუთარი თანხა უსარგებლოდ, მოიხმაროს და შემდეგ ნელ-ნელა შეავსოს ისევ. ჩვენებურს ულონო და უფულო სოფელს მამულის ყიდვის დროს უებარ წამლად ევლინება ეს თანხა და როგორც ზემოდ ვიხილეთ, დიდს სიკეთეს უშვრება გლეხკაცობას. ეს თანხა რომ არ ჰქონოდა სოფელს, ბევრი მამული სამუდამოდ დაეკარგებოდა ჩვენებურს მიწის მუშაკს.

სამწუხარო აქ ერთი რამაა. თ. შერვაშიძის დროს სამეურნეო თანხა სწრაფად იზრდებოდა, ხოლო მის შემდეგ ადგილობრივი ადმინისტრაცია ბევრად ვერ ადევნებს თვალ-ყურს და საარაკო ზრდა თანხისა შეფერხდა. მაინც ამ ოცს წელიწადს ორ მილიონ მანათს გადააჭარბა და ამოდენა ფული გლეხ-კაცობის ხელში ხუმრობა საქმე ხომ არ არის. პირადად, კერძოდ ჩვენი გლეხი ღარიბია, უნიათო, მაგრამ საერთოდ დიდის დოვლათის პატრონია, სწორედ ისევე, როგორც ქართლ-კახეთის თავად-აზნაურობა.

სანეტარო და სასურველი მხოლოდ ისაა, რომ გონიერულად მოიხმაროს ეს უშველებელი დოვლათი ჩვენმა გლეხკაცობამ. გონიერი მუშაკი, ქვეყნის მოყვარული, გონება განათლებული კაცი გაურბის სოფელს და რა ჰქნას უმწეო სოფელმა, როგორ გაუძღვეს დიდს თანხას, თუ გვერდში არ ეყოლება ნასწავლი მეგობარი, სოფლის ქირ-ვარამით დამწვარ-დადაგული? აი, ჩვენს აოხრებულს და გატიალებულს სოფელს მალე რომ აღირსონ ერობა, მაშინ სულ სხვა იქნება. იგი, სხვათა შორის, მამობრივის მზრუნველობით ყურადღებას მიაპყრობს ამ თანხასაც და ერთი ათად მეტს მადლს გამოაღებინებს, ვიდრე დღეს იღებს.

1912 წელს პირველ იანვარს ჯავახეთს (ახალ ქალაქის მაზრა) ჰქონდა ფულად 204.183 მან.; სარგებლიან ქალაქებით 323.200 მ., ნასესხი ამ თანხიდან 14.067 მან. 79 კაპ. ეს თანხა საკუთრებაა 110 სოფლისა, სადაც ითვლება 6134 მოხარჯე, ესე იგი ამ თანხის მონაწილე. სასოფლო თანხის სიდიდით ჯავახეთს პირველი ადგილი უჭირავს საქართველოს სხვა კუთხეთა შორის.

მესხეთს (ახალციხის მაზრა) აქვს: ნაღდ ფულად 24.570 მ., სარგებლიან ქალაქებად 103.611 მ. 72 კაპ., ნასესხები ამ თანხიდან 5.166 მ. 50. კ. მონაწილეა თანხისა 190 სოფელი და 20.649 მოხარჯე.

ქართლსა აქვს: ა) გორის მაზრა: ფულად 205.856 მან. 51 კაპ., სარგებლიან ქალაქებით 83.700 მ., გორის მაზრელებს უსესხნიათ ამ თანხიდან 35.855 მან. 82 კ. მონაწილეა თანხისა 295 სოფელი და 37.794 მოხარჯე; ბ) დუშეთის მაზრა: ნაღდ ფულად 100,165 მ. 24 კაპ., სარგებლიან ქალაქებით 200 მ., უსესხნიათ 15.772 მან. 57 კ. მონაწილეა თანხისა 267 სოფელი და 6873 მოხარჯე; გ) ტფილისის მაზრა: ნაღდ ფულად 50.432 მან. 54კ., სარგებლიან ქალაქებით 50.000 მ.

და ხორბალი 28971 1/2 ფ. უსესხნიათ 95.879 მან. 90 კაპ. მონაწილეა თანხისა 118 სოფელი და 20,766 მოხარჯე. კახეთს: ა) ქიზიყი—სიღნაღის/მაზრა: ფულად 80.757 მ. 79 კაპ., სარგებლიან ქალაქებით 219.000 მ., ხორბალი 4771 ფუთი და 10 გირვანქა. ნასესხია—52.328 მან 13 კ. მონაწილეა თანხისა 54 სოფელი და 33.963 მოხარჯე; ბ) თელავის მაზრა: ნაღდ ფულად 38.158 მ. 95 კაპ., სარგებლიან ქალაქებით 47.700 მ სესხი 48.573 მან. 31 კ. მონაწილეა თანხისა 52 სოფელი და 20831 მოხარჯე; გ) თიანეთი: ნაღდ ფულად 19.609 მან., სარგებლიან ქალაქებით 33.200 მან. ნასესხი 8530 მან. 85 კაპ. მონაწილეა თანხისა 106 სოფელი და 5302 მოხარჯე.

ბორჩალოს აქვს: ნაღდ ფულად 255.242 მან. 69 კაპ. სარგებლიან ქალაქებით 138.600 მ. უსესხნიათ ამ ფულიდან 64.763 მან. 08 კ. მონაწილეა თანხისა 268 სოფელი და 14.960 მოხარჯე.

სულ ტფილისის გუბერნიის გლეხ-კაცობას ჰქონდა 1912 წლის პირველ იანვარს ნაღდ ფულად 968.976 მ. 18 კაპ. და სარგებლიან ქალაქებით 999.211 მ. 72 კაპ., ხორბალი 7668 3/4 ფუთი; სესხად აღებულია 340.937 მ. 95 კაპ. ფულად და ხორბალი 1,243 ფუთი; მაშასადამე ნაღდ ფულად და სარგებლიან ქალაქებით ორი მილიონი სამას ცხრამეტი ათასი ას ოთხმოცდა ოთხთმეტი მან. და 85 კ. (2.319.195 მ. 85 კ.) და ხორბლად 8911 ფუთი. მარტო სარგებელი ორ მილიონ მანათისა 4% კვალობაზე წელიწადში დაიჭერს რვა ათას თუმანს (80.000 მ.). ეს თანხა ეკუთვნის 1454 სოფელს, სადაც ითვლება ამ თანხის შემადგენელი 197.272 სული.

აქ მოყვანილი ცხრილი თანხის რაოდენობისა სხვა და სხვა მაზრებში ნათლად გვაჩვენებს, რომ პირველი ადგილი უჭირავს ჯავახეთს, სადაც თითქმის სამი მესამედი მკვიდრ სასომხობაა. მეორე ადგილი ეკუთვნის ბორჩალოს; ქართველობა ამ მაზრაში (საბარათიანო, სომხითი და თრიალეთი) ძალიან ცოტაა. უმთავრესად ბინადრობენ თათრები და სომხები. სჩანს, არ ეხერხება ქართველს მომჭირნეობა. თათარი და სომეხი უფრო შემნახველი და დამზოგველი გამოდის, ვიდრე ქართველი. ამ მხრივ ქართლელსა და კახელს წინ გაუსწრო ქიზიყელმა. სიღნაღის მაზრის თანხა რაოდენობით მხოლოდ ჯავახეთისას და ბორჩალოსას ჩამოუვარდება. იმავე ტემპით რომ ეგროვებინა თანხა გორის მაზრას, რა ტემპითაც ჯავახეთი მუშაობდა, დღეს მილიონზე

მეტი ფული ექნებოდა და აბა მაშინ მის ბედს ძალ
ლიც ვერ დაჰყუფდა.

მთელს იმპერიაში ჩვენი გუბერნიისთანა თანხა
არც ერთს გუბერნიას არა აქვს.

ა. უიფშიძე

შოთა რუსთაველი

„შენ ნიშნად უკვდავებისა
ერს მოვლენიხარ განგებით,
ვით ცისარტყელა წარღვნისა,
უცნაურისა ჰანგებით“...

— ნეტა რომელმა ქართველმა არ იცის თუ
ვინ არის დიდებული შოთა! ვინ არ იცნობს მის
უკვდავ „ვეფხვის ტყაოსანს“! მისი დიდებული სენ-
ტენციები ღღეს ანდაზებადაა მოფენილი ჩვენს ხალხ-
ში. მიყრუებულ სოფლებში ზეპირად გეტყვიან ამ
პოემის საუკეთესო ადგილებს ისეთი პირები, რო-
მელთაც, ხშირად წერა-კითხვაც კი არ იციან. ამ
რიგად ეს ქართველი გენიის ნაწარმოები ჩასწვდენია
ერის გულის სიღრმეს და გადაქცეულა **ზეპირ
თქმულებად**.

— მსოფლიო ისტორიაში ჩვენ ვიცით მხოლოდ
სამი მაგალითი; მხოლოდ სამი გენიოს მწერლის
უზენაესი ნაწარმოები ჩასწვდა ერს გულის სიღრ-
მეში. ასეთია — ჰომეროსის „ილიადა“, ფიოდუსის
„შაჰ-ნამე“ და შოთას „ვეფხვის ტყაოსანი“.

აი სამი დიადი პოემა! აი უძვირფასესი ბრი-
ლიანტი ზენაარ პოეზიისა! აი სამი უდიადესი მგო-
სანი, რომელიც წარმოშვა სამმა ეროვნებამ თა-
ვის სულის უზენაეს აღფრთოვანების დროს! სამივე
მგოსანი ეკუთვნის მთელ კაცობრიობას და მათი
პოემები უკვე თარგმნილია ევროპიულ და აზიურ
ენებზე.

ბევრი შავი ღღე განვლო ქართველმა ერმა
თავის ტრალიზმით სავსე ისტორიაში. ბევრი საშინე-
ლი ტანჯვა განიცადა თავის ხუთი ათასის წლის
არსებობაში. ათასი წლობით ის მიკრულია კავკასი-
ონის ქედზე, ვით ამირან გმირი, და ახვევია მას სა-
ფლეთად ყვავ-ყორნები... საუკუნეთა სრბოლაში
მის ფოლად გულზე ეხეთქებოდა აზიის ბარბაროს-
თა მძლავრი ტალღები, მაგრამ ეს პატარა ერი,
ქართველი, იყო მარადის მყარი და ურყევი, ვით
პიტალო კლდე ზღვაში ჩამდგარი... საქართველოს
მეზობლად, ქართველი ერის თვალ წინ დაიმსხვრნენ

და გაჰქრნენ მთელი უზარმაზარი იმპერიები და სა-
მეფონი, დაემხო დიდი ეგვიპტე, ასურ-ბაბილონი,
ფინიკია, კართაგენი, ელადა, პალესტინა, დიდი
რომი, არაბთა იმპერია, ბრწყინვალე ბიზანტია და
მონგოლთა ძლიერი ურდო, — ეს მსხვერპლნი ისტო-
რიული გრიგალისა; საქართველო კი ისევ ცოცხა-
ლია, ვით ობოლი ვაზი და ელის ბრწყინვალე მო-
მავალს.

ამ პატარა ერს თავის წარსულში ჰქონდა მზი-
ანი დღეებიც. არაბთა ბატონობის შემდეგ, მეთერთ-
მეტე საუკუნის დამდეგს მან მოახერხა სრული გა-
ერთიანება, რასაც მოჰყვა ერის ეკონომიურ-პოლიტი-
კური და კულტურულ-სოციალური აღორძინება.
დიდმა დავითმა, რკინის პალოთი საზღვარზე მდგარ-
მა, გასქედა ერის დიდება; მშვენიერმა თამარმა კი
თავის სიბრძნით იგი უმაღლეს წერტილზე აიყვანა.
მეთორმეტე საუკუნეში მთელი დასავლეთი აზია და-
ემორჩილა საქართველოს გეგემონიას. დიდი სპარსე-
თი, მცირე იზიის სულთნები და განათლებული ბი-
ზანტია ქედს იბრიდნენ ქართველი ერის წინაშე.

აღფრთოვანდა თავისუფალი ერი, გაშალა
ფრთა და გაინავარდა ერის სულმა პოეზიის სფერო-
ში. აყვავდა ქართული ენა, ხელოვნება, პოეზია და
ფილოსოფია. და აი ამ მძლავრ სულიერ აფო-
ფინების დროს ერის გენიამ წარმოშვა დიდებული
გენიოსი, — ეს იყო **სულმნათი შოთა**. იგი გვირ-
გვინია ქართული პოეზიის, ის უუძვირფასესი მარ-
გალიტია ერის სულის უზენაეს აღფრთოვანების
ციალის დროს შექმნილი.

ჩაესვენა მეცამეტე საუკუნის დამდეგს საქართ-
ველოს თავისუფლების და დიდების მხე, დაღვა ტან-
ჯვისა და სიბნელის გრძელი საუკუნე. გაჩნდნენ სა-
შუალო აზიაში ახალი ბარბაროსნი, რომელთაც
დაამსხვრიეს საქართველოს სამეფოს ერთობა. ჯე-
ლალედინი, ლანგთემური, შაჰ-აბაზი, აღამაჰმად-ხანი,
აი ის ულმობელი მტარვალნი, რომელთაც მიიყვა-
ნეს საქართველო მეთვრამეტე საუკუნის დამდეგს
საშინელ მარცხამდე!

კვნესდა ქართველი ერი ექვსი საუკუნის განმავ-
ლობაში და ამ ექვს საკუნ. მისი გამამხნეველები იყო
ორი რამ: **წმინდა ნინოს ჯვარი და შოთას „ვე-
ფხვის ტყაოსანი“**, პირველი — სიმბოლო სარწმუნო-
ებისა, მეორე კი სიმბოლო ეროვნებისა; და თუ
მოხდა სასწაული, თუ საქართველომ ამ საშინელ
პირობებში შეინარჩუნა ქრისტეს რჯული და ეროვ-
ნული სული, ამის უმთავრესი მიზეზია ორი დიდე-
ბული ადამიანი: **წმინდა ნინო და შოთა რუსთა-**

ველი... ქართველი ერთი ქალიან-კაციანად ეწაფოდა სასოწარკვეთილების დროს შოთას უკვდავ პოემას და ჰკრეფდა მასში სულის ძლიერების მუფარახს. ეხ წიგნი შეიქმნა ქართველისთვის ნამდვილ თილისმად, რომელიც აქარწყლებდა გარეშე ძალებს, ასწავლიდა ერს ზღაპრულ გმირობას და ნამდვილ სასწაულებს. ამ დაქსაქსვის, ამ ეროვნულ უბედურობის დროს, ქართლელი და კახელი, იმერი და მეგრელი, სვანი და აფხაზი, თუში და ინგილო, მესხი და გურული ერთრიგად გრძნობდნენ, რომ ყველა ისინი ეკუთვნიან ერთ ოჯახს, ოდესღაც ძლიერს, დღეს კი დიცემულს. მათ აერთებდათ ენა, სარწმუნოება და „ვეფხვის ტყაოსანი“. ამ დიდებულ პოემას შეძლებული თავად-აზნაურნი და ღარიბი გლეხნიც მზითვდაც კი ატანდნენ თავიანთ ქალებს. მას იზებირებდა დიდი და პატარა. სახარებასთან ერთად ეს იყო განუშორებელი წიგნი ძველი ქართველისათვის. ასეთი იყო ამ დიადი პოემის მომხიბლავი ძალა.

— აჰა, შეიდასი წელი შესრულდა მას შემდეგ, რაც პირველად აქდერდა შოთას უკვდავი ქნარი, რაც პირველად ააქვითინა მან სიმები თავის ბედშავ გმირ ტარიელზე.

რით უნდა ვიდღესწაულოთ ეს დიდებული დღე, რით უნდა აღვნიშნოთ იგი?

- 1) უნდა მოეწყოს საქართველოს დაბა-ქალაქებში სალიტერატურო დილა-საღამოები შოთას სახელისა, რისთვისაც უნდა აღინიშნოს შესაფერი დღე.
- 2) უნდა გაიმართოს ყველგან ლექციები და შემოსულ ფულიდან უნდა შესდგეს რუსთაველის ფონდი.
- 3) უნდა დაუდგათ დიდ მგოსანს დიდებული ძეგლი, ერთი თბილისში, მეორე ქუთაისში, და მესამე მესხეთში, სოფელ რუსთავში, სადაც დაიბადა შოთა.
- 4) ყოველივე ამის განსახორციელებლად უნდა დაარსდეს სამი კომიტეტი, ერთი თბილისში, მეორე ქუთაისში და მესამე მესხეთში, აგრეთვე მათი განყოფილებანი სხვა და სხვა დაბა-ქალაქებში.
- 5) საჭიროა ამ ეროვნულ საქმეში მხურვალე მონაწილეობა მიიღონ ყველა ჩვენმა კულტურულმა დაწესებულებამ და სრულიად ქართველმა ერმა.
- 6) საუკეთესო ლექციები, სიტყვები და ლექსები შოთას შესახებ უნდა მოთავსდეს ერთ დიდ წიგნში, რომლის შემოსავალი უნდა გადაეცეს შოთა რუსთაველის ფონდს.

7) საჭიროა გამოიცეს მხატვრული ალბომი, რომელშიაც დასურათებული უნდა იყოს თქროს საუკუნე, იმ დროის ისტორიული პირები, ხელოვნების ნაშთები და სხ. ამ ალბომის შემოსავალიც გადაეცემა შოთას ფონდს.

ამ მცირე წერილით მოუწოდებ სრულიად ქართველ ერს. დრო არის, ბატონებო, შესაფერად დავაფასოთ ის ღვთაებრივი ქართველი, რომელმაც მოგვცა უკვდავი „ვეფხვის ტყაოსანი“! დრო არის შესაფერი ძეგლი ავუგოთ იმ დიდებულ სულმნათს, რომლის გენიის წინაშე ქედს იხრის განათლებული კაცობრიობა!

სიმონ ქვარიანი.

ტრადიკული ბედი

სომხის ერთ გამომცემელ საზოგადოების წარმომადგენლებმა ამ დღეებში დაათვალიერეს ი. ჭავჭავაძის სახლი ანდრეევის ქუჩაზედ, ძალიან მოეწონათ და მისი ყიდვა დააპირეს.
უკანასკნელი ამბავი

მე მინახავს ვარშავაში მიცკევიჩის ძეგლი. უბრალოა, მაგრამ მორთული საუცხოვოდ ძვირფასი და ნაზი ყვავილებით, მშვენიერ სანახავს წარმოადგენს. და თქვენა გრძნობთ, რომ ამ უბრალო მშვენიერებაში დაფარულია პოლონელების ღრმა სიყვარული თავის დიდებულ მგოსნისადმი.
ვნახე მისი სახლიც, სადაც მგოსანი სცხოვრობდა, სწერდა და დიდების გვირგვინს უწნავდა პოლონეთის ერს. ვნახე და გავოცდი.
რა სიყვარულით, ზრუნვით და ყურადღებითაა მოვლილი მგოსნის ყოფილი ბუდე.
მოსიყვარულე ხელი ამაყი და თავმოყვარე პოლონელისა ყველგან ეტყობოდა.
დაწყობილი კრიალა შესავლიდამ, შესანიშნავ სისუფთავით შენახულ ოთახებიდან, მგოსნის პაწია უმნიშვნელო ნივთამდის ბუხრის თავზედ.
აქაც გამოსჭვივოდა შეგნებული უზომო მადლობა პოლონელებისა თავის დიდებულ კაცისადმი.
—
ვნახე საგურამოს ველზედ ის ადგილი, სადაც ტანჯული სული დალია ვერაგულად მოკლულმა დიდებულმა ქართველმა მგოსანმა ი. ჭავჭავაძემ.
შავი, დამპალი ხის ჯვარი...

გარშემო მიყრილ-მოყრილი ქვეები...
 დამკვნარი, გაყვითლებული ბალახი...
 ვნახე მგოსნის სახლიც.
 კედელზედ, პაწია მარმარილოს ფიცარზედ წარ-
 წერაა: „აქ სცხოვრობდა ილია ჭავჭავაძე.“
 შევედი შიგნით...
 დაცარიელებული ოთახები გაქვნილი იყო
 ნესტის სუნით.
 არსად არც ერთი ნიშანი, რომ აქ ოდესღაც
 საქართველოსთვის ძვირფასი კაცი სცხოვრობდა,
 მასზედ ფიქრობდა, იტანჯებოდა...
 „სახლი გასაცემადაა მომზადებული“, მითხრა მე-
 ვზოვემ.
 — „იქნება გასაყიდათ. დავეკითხე მე. „არა, ჯერ
 გასაცემად“ — მიპასუხა მევზოვემ.

— დღეს გასაყიდათაა მომზადებული!..
 და მყიდველებიც გამოჩნდნენ.
 ეს, „ქვათა ღალადის“ გმირები არიან; ამ უკა-
 ნასკნელთ მეტად უყვართ შენობები ქართული წარ-
 წერებით.
 მეტადრე როცა ასე აღვილია ქართული ასოე-
 ბის გადაკეთება სომხურზედ.
 მაგალითად,
 „აქ სცხოვრობდა ილია ჭავჭავაძეს“ მაგივრად
 წააწერენ:
 „აქ სცხოვრობდა ჰორიზონის რედაქტორი“.
 ისე, როგორც აღვილი იყო ავაზაკებისთვის
 დიდებულ ქართველ მგოსნის მოკვლა; ისე, რო-
 გორც აღვილი იყო ჩვენთვის ძვირფას კაცისთვის
 დამბალ ჯვარის აგება; ისე, როგორც აღვილია ჩვენ-
 თვის მგოსნის მიერ დაობლებულ და ერისთვის და-
 ტოვებულ განძის გაყიდვა საქართველოს დედა ქა-
 ლაქში.

მათთვის აღვილია, რადგან ჩვენთვისაც გაყიდვა
 ყველაფრისა მეტად აღვილია... რაზედღა ილაღა-
 დებენ ქვეები ქართველი მგოსნის სახლისა?
 რაზედღა ილაღადებს ეხლა ის მარმარილოს ქვა,
 რომელზედაც ამოჭრილია დიდ მნიშვნელოვანი სი-
 ტყვეები:
 „აქ სცხოვრობდა ილია ჭავჭავაძე“...
 ეხლა ილაღადებს იმ ტრალიკულ ბედზედ, რო-
 მელიც ეწვია ქართველი მგოსნის სახელსა.
 ეხლა ილაღადებს მარტო ჩვენ დიდ დანაშაულ-
 ზედ დიდებულ მამულიშვილის ხსოვნის და ქართ-
 ულ ეროვნულ იდეალების და გრძნობების წინაშე.

ეკალი.

ორი მანდილოხანი

(მოთხრობა ჰანრი დე-ბოლსესი)

— მითხარი, ლუსიენ, როგორა სცხოვრობთ? ჰკით-
 ხა ჰატარა ჟერმენმა, თავის ბიძაშვილს, ახალგაზრდა ნი-
 კიერს ხელოვანს, — მე მსურს დაწვრილებით ვიცოდე შენი
 ცხოვრება.

— თქვენზედა ვფიქრობ, ჩემო ჟერმენ! თქვენს სი-
 ღამაზეზედ, თქვენს მშვენიერ მონღენილს მონარნარე
 ტანზედ, თქვენს მშვენიერს, თქვოს ფერ თმაზედ და
 იმდენადვე სსიამოვნო, მთელჯარე თვალებზედ, ჩემო
 ტურფავ!

— საქმე ჩემს თვალებსა, ტანსა და თმაში არ არის.
 თქვენ მეტს ზაუზას ხარჯავთ, ბატონო ლუსიენ, ხელოვ-
 ნურად არტისტობთ... უკეთესია გამომიტყდეთ გისადილ-
 ნია თუ არა?

— ვისადილე, მაგრამ ფიქრით კი შენთან ვიყავი,
 ჩემო ჟერმენ! არა გამეკებოდა რა, რასა ვჭამდი. და ან
 კი რა სადილისა მცხელდოდა!

— სცდებით, ჩემო მეგობარო! ძაღიან ცოტას ზრუ-
 ნავთ თქვენთვის. საბედნიეროდ, მე ამის შემდეგ თქვენ-
 თან ვიქნები, და როგორც კი დავქორწილდებით...

— რვა დღის შემდეგ მარტო, გაწვევტინა ახალგა-
 ზრდა კაცმა — რა გვიანაა!

— თქვენი კუჭისთვის!?
 სიცილით შენიშნა ჟერმენმა.

ლუსიენ გარნიე ჯერ ისევ ჰატარა იყო, როდესაც
 რომში ტავზანეს ფრანგების სასწავლებელში. ლუსიენი
 რომიდან დაბრუნდა აღზრდილი, განვითარებული და თავის
 ნათესავ ქალბატონს დელვილიან დაბინავდა.

დელვილმა გააცნო თავისი ერთადერთი ქალი ჟერ-
 მენ, რომელმაც ამ მოკლე ხანში დაასრულა სწავლა მო-
 ნასტერში.

ჟერმენას სიღამაზემ მაშინათვე დაიმონავა ლუსიენი.
 ლუსიენს იგი შეუყვარდა. ეს სიუვარული, სიუვარული იყო
 არტისტისა, კეთილ-შობილური და თავისუფალი უკვლავ
 იმისგან, რაც სიუვარულს ხამდვილს დირსებას უკარგავს,
 მაგრამ იქამდის სუსტი, რომ მას არ შეეძლო სამუდამო
 ბედნიერების მინიჭება. ლუსიენი საკმაოდ ვერ ათვისებდა
 თავის საუვარულ არსების სულიერ დირსებას.

დაინიშნენ შეყვარებულნი.

ქალბატონი დელვილი სიხარულით დასთანხმდა გა-
 მოჩენილი არტისტის სიძულობას, მაგრამ საქმის გადაწყვე-
 ტა თავის ქალს მიანდო.

როდესაც ლუსიენი მივიდა ჟერმენთან და თავისი

სურვილი განუცხადა, ჰასუსად შემდეგი მიიღო: „ვიფიქრებო“.

დაიხ, უნდა ეფიქრნა! ეერმენს. იგი მიხვდა, რომ ლუსიენმა მხოლოდ მისი გარეგნული სილამაზე შეიფვარა და მისი სხვა თვისებანი-კი ვერ დაათვა, ეერმენმა ეს შეურაცხოვად მიიღო.

ნუთუ როდისმე, ლუსიენი სხვასაც შეიფვარებს მარტო მის სილამაზისათვის... ის ისე ეგუნურად დაემოხება და დაუფიქრებლად მიეცემა ზირველს გულის თქმას. არ შეისწავლის მის ხასიათს, მის გრძობებს, მის ჭკუაგონებას, როგორც ამ ფაზად, მაშინ რომელიმე უკულო და სულელის დედაკაცის მორჩილი შექმნება და ხომ დაიღუბა.

უარის თქმა სიკდილი იქმნება იმისთვის, მერე მოეკლა ის, ვინც მიუყვარს?... არ ვიცი, რომ არ მიუყვარდეს, როგორ მოვიქცევოდი; მაგრამ მიუყვარს? მართალია, ლუსიენმა შეურაცხმყო:

ჩემი დინსება კი არ უყვარს მას, მხოლოდ ჩემი სილამაზე მოხწონს, მაგრამ რა უეა! ის შემდეგ დამაფასებს და შემიფვარებს; შეუძლებელია, ასე არ მოხდეს! მთელს სიცოცხლეს მას შევწირავ! რაც იქნება იქნება! დეე, დამტანჯოს მისმა ბუნებრივმა მოუსვენრობამ, დეე, დამტანჯოს მისმა სულ ახალ-ახალის გარეგნულ სილამაზისადმი ხელაფურმა დტოლვილებამ, დეე! მე მსურს იმისი დახსნა და კიდევაც დავიხსნი! ო, საუვარელო! შენი ვარ, შენი! არ დაიღუბები!

II

გადასწვრიტეს ჯვარი სოფელში დაქვრათ და არა მაროზში, სადაც იმდენი ცნობის მოყვარეა მუდამ; შორს სადმე, ამ ჩუჩის დროის ბაბილონზედ მომორებით, სადაც მუდამ ასე ბევრია უსაქმო, დამცინველი ხალხი.

ბურგუნდიის ერთი სოფელში ქაღბატონს დეღვიას მოხუცებული ბიძა ჰყავდა მღვდლად. და აი, ესენიც იქით გაემგზავრნენ. ახლად ჯვარ დაწერილთ ბიძამ დაუთმო თავისი ზაწია სხელი; რომელსაც წინ ჰქონდა გადაშლილი მწვანით მოფენილი ეზო.

ისინი მთელს თვეს დარჩნენ აქა და ზირველის სიფვარულით სტკებოდნენ. სავსებით მიეცნენ ზირველს სიფვარულს და თავის აზრებს ჰარმონიულად აკავშირებდნენ ხაზის გულის თქმასთან, აკავშირებდნენ ბუნებასთან, უნათესავებდნენ მას ფრინველთა გადობას და ხელი ნიაფის შრიადს.

მთელმა თვემ გაიარა ქორწინების შემდეგ. ახლად ისინი მაროზში უნდა დაბრუნებულიყვნენ, სადაც მუდამ გამწვავებული ბრძოლაა ცხოვრებისათვის, სადაც მცხოვ-

რებია მუდამ ტანჯვისა და ცდუნების ქვეშ იმყოფებიან, — დაბრუნებულიყვნენ თავიანთს სახელმწიფოში და შრამას შესდგომოდნენ. მაგრამ ისე მოაწუეს თავისი საქმე, ისე კარგად და ტკბილად სცხოვრობდნენ, რომ როცა კი ეს მოხერხდებოდა შეეფარებულთა შორის.

ამ ახლად ჯვარ-დაწერილებს შრამისა და სიფვარულით განაწილებამ ცხოვრებაში ჰემმარიტი სიხარული მიანიჭა. მაშინ როდესაც ლუსიენი გუელდადებით მუშაობდა ეერმენი იჯდა მის კვარდით, უურადლებით და სიფვარულით აღუვებდა ხოლმე თავს, როგორც ხელაფურით ხატავდა ტილოზედ იმისი ქმარი.

აღტაცებული თავისი ცოდის სიმშვენივრით, ლუსიენი ხშირად თავს აჩებებდა სამუშაოს და სტკებოდდა მისი სილამაზით. ამ დროს ეერმენის მშვენიერი არსება ლუსიენს თითქოს ძაღას ჰმატებდა, ზეშთავგონების მადლსა ჰფებდა.

რე, რა კარგი არის ორ სანატრელ არსებათა ერთად ცხოვრება, რა საუცხაო რამ არის განმარტავებით უაფრა, ცხოვრების მფოთვისაგან განუენება და ამ მარტობაში ფიქრი; ო, როგორ სცდებიან ევედა სხვანი, დაიხ, კარგია ეს მარტობა, მაგრამ იგი ხანგრძლივი არასოდეს არა რის ხოლმე. მაღე, ძალიან მაღე ეს ბედნიერი ისევ ცხოვრების ტაღლებში შეერევიან ხოლმე.

III

ლუსიენმა ჩქარა სახელი მოიხვეჭა. იმის სურათები სწრაფად ისეიდებოდა და შეიდეგლები უფრო მეტის უურადლებით ეზერობოდნენ მას.

ერთხელ ახალგაზრდა მხატვარის სახელმწიფოში გერმანიელი თავადიშვილი ფონ—ჰ... და გრაფიანია გაღეგა ხელი-ხელს გაურიდნი შევიდნენ.

ამ ქალის დანახვაზედ ეერმენი როგორღაც გაფითრდა და ერუანტელმა დაურბინა ტანში.

— ბ. გარნიე! მიმართა თავადიშვილმა ლუსიენს მე ვნახე თქვენგან დახატული სურათი გრაფიანია გაღეგათან, რომელმაც ინება და მომიყვანა თქვენთან.

ამ სიტუვეებზედ გრაფიანიამ დამიღლით დაუგრა თავი.

— მე ვნახე—უუბნებოდა თავადიშვილი, თქვენი სურათი და მავისურვე მეც შევიძინე ერთ-ერთი თქვენგან შესრულებული სურათი. ხასტი, რომელსაც მე შევიძენ, ჯერ უნდა იუვეს გამოფენაზედ გაგზავნილი. მე გერმანელი ვარ, და ამიტომ სურათი უნდა გერმანულს გამოგნებაზედ იუეს დახატული.

„კეთილისა და ბორეტების გენია“ აი, ეველაზედ შესიერი შინაარსი სურათისათვის. ფასზედ ნუ ვიდაზარაკებთ, ჩემი მოურავი მოგართმევთ, რამდენსაც კი უბრძანებთ.

ლუსიენმა თავი დაუკრა. მაშასადამე ბ. ლუსიენ, ერ-
თის წლის შემდეგ სურათი მზად იქნება.

— დიახ, უთუოდ.

თავადიშვილმა ხელი გაუწოდა ახალგაზრდა მხატ-
ვარს და უნდა გამოსულიყო, როდესაც გრაფინიამ ლუ-
სიენს შემდეგის კითხვით მიჰმართა:

— ბ. მხატვარო! როგორ იქნებოდა, ღამაზა ვარ
თუ არა? ამ მოულოდნელის კითხვით შემკრთაღმ- და
გაკვირვებულმა ლუსიენმა რაღაცა წააღუდღუდა. ლუსიენის
მიერ წარმოთქმულს სიტყვებში მხოლოდ სიტყვა „ღვთა-
ებრივია“ გაისმა ხათლად. — კარგი, მაშ მითხარით. რო-
გორც ვაკაცი მცნობთ ღვთაებრივად, თუ როგორც მხატ-
ვარი?

— როგორც ვაკაციც და როგორც მხატვარიც.

— უფრო კი როგორც მხატვარი არა?

დიახ, როგორც მხატვარი.

— კეთილი, უზასუნს სიხარულით გრაფინიამ, მაშ
გონივრით დახატოთ ჩემი სურათი; ჩემის ფიქრით, რა-
დესაც ათთონ ხელოვანი სოფლის თავის ორიგინალს მამ-
ხიდველად, უთუოდ კარგადაც დახატავს.

თუ გნებავთ ხვალდგან დავიწყოთ, მ. აბრძანდით
ru: St florentin, 10.

IV

მეორე დღეს ლუსიენმა უერმენს უთხრა, რომ გრა-
ფინასთან მიდის

— კარგი, ჩემო მეგობარო. ჩქარა დაიწეე, რომ
მაღე გაათავო.

ამას უერმენმა აღარც ერთი სიტყვა, არც ერთი
რჩევა, არც ერთი შენიშვნა არ დაუმატა. მხოლოდ ისე
საამურად გაუდიმა, თითქოს სურდა ეს დიმიდი უხილავ
ფავშნად შემოერთეა გარს ლუსიენისათვის.

გრაფინიამ ლუსიენი მიიღო მდიდრულად სხვადა-
სხვა თვალთმაქცურ ავეჯით მორთულს ბუდუარში.

გრაფინიას გალიციას მუდამ გარს ეხვივნენ ახალგა-
ზრდა ჰოეტები, არტიისტები, ჰოლიტიკოსები, დიპლო-
მატები, და საზოგადოთ ავალსაჩინო უმაწვილ კაცობა,
რომლებთანაც მუდამ მეგობრული სწავ-ბასია ქქონდა ხო-
ლმე. ამ ღამარაკში სიტყვა „თქვენის“ ადგილი ეჭირა
მეგობრულს „შენს“. ლუსიენი ცოტა არ იყოს გაანვიფრა
ასეთმა თავისუფად სიტყვის ხმარებამ, მაგრამ შემდეგში
შეიტყო, რომ გრაფინიას იტალიელი იყო, და უფრო
მეტად მისწონდა სიტყვა „შენ“, ვიდრე „თქვენ“, რა-
მელსაც ფრანგული ენის სენადა სთვლიდა.

ლუსიენი მიხვდა რომ გრაფინიას იმ დედაკაცსა ჯგუფს
კეუთვის, რომელთა ცხოვრებამაც არ არსებობს არა-

ვითარი პატიოსნების დამამცირებელი უწესობა და ეს
უწესობა ჩვეულებად აქვს გადაქცეული. მაგრამ უმაწვილ
კაცობა რომ არ შემოეუბნოს, ის ხმარობს სიკვლეუტს
და სხვა ამ გვარ საშუალებას, და სრულად არ იქნება
იმაზედ; რომ ასეთს ქცევას საზოგადოება ეჭვით უუ-
რებს, მათ უფრო, რომ იგი ქვრავია. გრაფინიას თავის
სიცოცხლეს ცხენისრობას, სეირნობა — მოგზაურობას
სადილებს, წარმოდგენებსა და კონცერტებს ანდომებდა.

აი ამ ცხოვრების ქარიშხალმა გაიტაცა ჩვენი მხატ-
ვარი და რამდენიმე თვის განმავლობაში თავის სახელის-
ნოსათვის არც კი მიუხედნია. სახლში ბრუნდებოდა და-
ქანცული, ფერ-მანდილი და უველა ამის ასახსრელად
ცრუებდა ჟერმენთან. ჟერმენი მუდამ დაწყნარებული
უგდებდა უერს ქრმის ჩივილს; ამ დროს მას მშობლიუ-
რი დიმიდი უკრთოდა ხალძე სახე'ხედ; თუმცა გულს რა-
ღაც უქქნებოდა, მაგრამ უველა ამის დროს, ის შინაც სი-
ბრალულით ეკადებოდა ლუსიენს.

ის მტკიცედ იყო დარწმუნებული, რომ დადგებოდა
ის დროც, როდესაც ლუსიენი დაუბრუნდებოდა თავის
ოჯახს. ეს დღეც დადგა. როგორღაც მოხდა და გრაფი-
ნიას კეთილ-გონიერება დაუბრუნდა.

— უფრო მიგდე, ჩემო საუვარელო, უთხრა ლუსიენს:
მომბეზრდა ეს უფერული სიცოცხლე: ეხლა მე ერთი
მშვენიერი აზრი მომივიდა — მე მსურს რაიმე ხელობა
ვისწავლო... მხატვრობა მაგალითად, მე ხომ სხვაში არა-
ფერში ვარ გამოსადეგი: მე ვინც მხოლოდ სიცილი,
სიმღერა, ქეიფი და ბევრი ამ გვარი დროს გატარება
და უველა ეს ხომ უნაყოფოა. არ გინდა ჩემი მასწავლე-
ბელი იყო? საუცხოოა აზრია! დიახ, ჩემო მხატვარო, შენ
მასწავლი მე. წაკიდეთ შენს სახელისნომში?

კარგი, უზასუნს მხატვარმა, რაღაც ნადვლიანის გა-
მომეტყუველობით.

V

სახელისნო უდაბნოდ კარდაქმნილიყო. მაინც დიდი
ცვლილებს არ ეტეობოდა: ბიუსტები, ქანდაკებანი, ესკი-
ზები, ღერბები, უველა თავის ადგილას იყო ისევ.
დარბაზს დიდი მწვანე ფარდა ქყოფდა.
ერთი ხანგვარი დარბაზისა სახელისნო იყო და მე-
ორე სასტუმრო.

აი ამ ოთახში შევიდნენ ლუსიენი და გრაფინიას.
— ძღაფს!.. აი, ჩემო მეგობარო, ის ადგილი, სა-
დაც ჰირველად მე შენ გნახე, უთხრა გრაფინიამ, ვინ
მეტყოდა მაშინ...

— თ! რა უცნაური ხარ, გრაფინია!

— შენ რაღად ხარ აგრე დაღვრემილი, ჩემო სი-
ცოცხლე? რა დაგემართა დღეს?

— არაფერი.

— სტუფი! რაღაც ამბავია... დაჯექ ჩემს ახლას და შენი ხაღვლევი გამოიხიარე.

— გარწმუნებ, არ ვხადლობ.

გრაფინია ჩაფიქრდა.

— გაკვეთილის შესახებ რაღაც იტუვი, ჰქოთხა მხატვარმა.

— ესლავე, ჩემო ძვირფასო მასწავლებელო! ჯერ შითხარი, ვინ იყო ის ქერა ქალი, რომელიც მარშან აქ ვნახე: ის მგონი საკმარისად ღამაზია?

— ჩემი ცოლია, ქალბატონო!

— შენ ცოლიანი ხარ—საბრალო! აჯახი ხომ ნიჭს უბშობს—ადამიანს. ლუსიენი შეეყოყმანდა და მასუბი არ მისცა.

— შითხარ, როგორი დედაკაცია შენი ცოლი? უთუოდ ის ბურჟუა, ისეთი ადამიანი, რომელსაც არც იდეალი აქვს და არც რაიმე აზრი.

ლუსიენმა იმდენად სიმდაბლე იხმარა, რომ წინააღმდეგობა არ გაუწია ამ კადნიერს სიტყვებს. მისი უურადლება სულ სხვა საგანს ჰქონდა მიმურობილი. მან შენიშნა სამხატვრო სტოლზედ დაწეობილი სურათი, რომელიც მას თავადიშვილმა შეუკვეთა. უთავბოლოდ გატარებულმა დრომ სრულიად დაავიწყა მას ესკიზიცა და შეკვეთაც.

დმერთო ჩემო, სთქვა ლუსიენმა, ხვალ უკანასკნელი დღე-ღაა გამოფენაზედ სურათების წარდგენისა და მე კი სრულიად დამავიწყდა ეს სურათი!

— შერე რა გაწუხებს? ხვალ არა, ერთის წლის შემდეგ ივეს.

— შირობა?

— შენ მას გაიმეორებ!

— გონორარი?..

— დიახ, სთქვა გრაფინიამ, შენ სწორედ დირსი ხარ შენის უსიცოცხლო ცოლისა!

— ვხედავ გრაფინია, რომ შენ წლიურად სამასი ათასი ფრანკი გაქვს შემოსავალი და შეკვი არა, სურათი მზად არ არის.

— არა, გაისმა სასიამოვნო ხმა უერმენისა, სურათი მზად არის.

გადანწია ფარდა და სურათი უჩვენა.

ქმარი გაოცებული დარჩა.

დიდს სამხატვრო სტოლზედ მოსჩანდა საუცხოოდ შესრულებული ესკიზი დანიშნულს თემაზედ: „გენია კეთილისა და ბოროტისა.“

— საუცხოვოა, შეჭყვირა ლუსიენმა, სწორედ ჩემს გემსზეა დახატული, მაგრამ ვის უნდა დაეხატოს ნეტა?

— მე, ჩემო შეგობარო! წინარის კილოთი უთხრა უერმენმა.

— კანა იგი შენ ხატვია?!

— მონასტერში რამდენსამე წელიწადს ვსწავლობდი და შერე-კი, როდესაც შენ ხატავდი ხოლმე, მედამ უურადლებით ვადევნებდი თვალსა. მაგრამ ვინ იცის რამდენი ფრთა წავახდინე, ვიდრე ამ სურათს დავხატავდი მახატვი!

— უერმენ, ჩემო უერმენ, შენ ამ ქვეყნიური არ ხარ, ეუბნებოდა ცრემლ-მორეული ლუსიენი!

— მშვენიერებია! წარმოსთქვა აგრეთვე გრაფინიამ. ამ სურათზეა გამხატული ორი შინდილოხანი, რომლის შინაარსსაც შეადგენს „გენია კეთილისა და ბოროტისა“, ორივე მსაჯულების წინ წამდგარან. სურათი საშუალო საუკუნოების გემოვნებასედაა დახატული. მაგრამ, რა არის ეს? ერთი ამათვანი მე ვარ... მე, ბოროტი სული... შერე... თქვენა ხართ... გენია კეთილისა... ეს ცოტა ვერ არის კარგი! გესლანად შენიშნა გრაფინიამ და გამოსულას აპირებდა, მაგრამ შემობრუნდა და

— ქალბატონო გარნიე! მე თქვენს ქმარს „შენობით“ იმიტომ კი არ ვუღაპარებოდა, რომ რაიმე სპრახისი კავშირი მქონდეს მასთან; არა! მე არ მაქვს ჩვეულება ვისმეს „თქვენობით“ ვუღაპარავო.

— ვატი გრაფინია! მაგრამ მიგიხვდით რომ გემ წარათ.

გრაფინია სიბრახისაგან აერთო, მაგრამ მცირეოდენის ფიქრის შემდეგ სთქვა:

— თუმცა საწუენია, მაგრამ არ შემიძლია არ გამოვსთქვა, რომ თქვენ მშვენიური და მამაცი ქალი ხართ! მშვიდობით, ბატონო ლუსიენ!

გრაფინია წავიდა.

— უერმენ, ჩემო ძვირფასო ღვთაება, ეუბნებოდა ლუსიენი, მახატვი, მახატვი! მე ეხლა წინანდელზედ შეტად შეუვარები; წინად მე მხოლოდ შენი სიღამაზე მომწონდა, ახლა-კი მიუვარხარ! მე მიუვარს ეხლა შენი კეთილი გული, ვაფასებ და მომწონს შენი შირადი დირსებახი.

ოლ. ბეე-აგლოძისა.

მ ე ძ ვ ი

როცა ძეძვი წამოგედებათ დაიწყებთ ხოლმე მოუთმენლად ფეხების ქნევას, რომ გააცალოთ იგი თქვენს ტანისამოსს. მაგრამ ზოგჯერ ისე მოგეკრობათ, რომ სანამ ხელებს არ მიიშველებთ ვერაფერს გახდებით. ბევრჯელ კი ძეძვი ტანისამოსსაც ჩამოგაფხრეწთ და დაზიანებულნი, წყევლით შორს გადაისვრით.

საუბედუროდ ძეძვი უსულოა.

არაფერს არა გრძნობს და არ ესმის თქვენი უსიამოვნება.

ხვალ მეორე კაცს წამოდება და მიუგლევს ტანთსაცმელს ან და თითში შეერქობა და კარგათაც დაუსიებს.

ეს ძეძვის ამბავი მომაგონდება ხოლმე, როცა ზოგიერთ ქართველ ინტელიგენტის საზოგადო მოღვაწეობას დაუკვირდები. ჩვენი ცხოვრების ორლობეში ისინი ძეძვისავით მოგედებიან ყველგან.

საქმის უნარი არა აქვთ, შრომა არ უყვართ, ცოდნით არაფერი არ იციან, მაგრამ არ არის არც ერთი ქართული დაწესებულება ან სეროზული საქმე, სადაც ეს მოღვაწენი არ გამოედვენ...

და თუ მოედებიან, უსათუოდ რაიმე უსიამოვნებას და ზიანს მოუტანენ.

ვიცნობ ერთ მოღვაწეს.

იგი მოედო ყველა ჩვენ საზოგადოებათ და საქმეებს.

და ყველგან ნაძეძვარ კვალსა სტოვებდა და სტოვებს.

იქ საზოგადოებას გზას უკაფავდა, აქ მთელ დასებულების გამგეობა გადაყენებამდე მიიყვანა.

იქ გაცხარებულ საქმის დროს უშნოდ ამთქნარებდა.

აქ მშრომელ მოღვაწეებს ზედ დახარხარებს, ერთი სიტყვით მოღვაწეობს.

რასაკვირველია, ეს მოღვაწე ყველა საზოგადო კრებაზედ პირველ რიგშია გამოქიმილი.

იგი ხომ ყოველ აღძრულ საკითხს უნდა წამოედოს,

ძეძვია!

თავმჯდომარენი კრებებისა დიდი პატივისცემით ეპყრობიან მას (ვთუ თუ ჩვენც მოგვედოსო) და რომ არ აწყენონ სიტყვის ნებას უწესრიგოდაც აძლევენ.

ზოგჯერ გაფაციცებით სთხოვენ კიდევ:

„ბატონო... მართალია, თქვენ ჩაწერილი არა ბრძანდებით, მაგრამ იქნება გსურთ სიტყვა“

„რასაკვირველია მსურს!“ ბოხი ^{მინიმუმს სუსტ-ხეხს} ჩვენი მოღვაწე და წამოხტება.

მისი სიტყვა გრძეოდება ერთი წუთი, მაგრამ სავსეა ავტორიტეტული კილოთი:

„ჩემი პრაქტიკიდან... როცა მე ვმუშაობდი... ჩემი მოღვაწეობა.“ ამ ნაირი სიტყვებით იწყობა და თავდება მისი შესანიშნავი წუთიერი „რეჩები“.

მხოლოდ უნდა ნახოთ, როცა სხვა ვინმე ლაპარაკობს და მეტადრე რაიმე სეროზულს და ქვეანურს.

მისი სახე იღმიჭება, იკლანება და სარკასტიულად გადასცქერის ყველას.

— fi done! ამბობს მისი სახე.

— რა უჭკუო ხალხია! უნდა პროტესტი განვაცხადო.

და აცხადებს ცხარე პროტესტს.

მერმე დამშვიდებული და კმაყოფილი სავარძელში დაეშვება და ფეხებ მალლა აწეული კვლავ ელის

როდის აირჩევენ მას ახალ საზოგადო თანამდებობაზედ.

და ყოველი საზოგადოების წევრიც ჰფიქრობს.

— ეს ძეძვი მე არ მომედოს!..

მოდო თავიდან მოვიშორო!

და ახლად ირჩევს.

ჩვენი ძეძვიც ახალ საზოგადო საქმეს ეკრობა.

ნაცარა.

გუთანი „ბრახან-ღუბლი“

ამას წინად ქართულ სასოფლო სამეურნეო საზოგადოებამ, ბ-ნ ა. ორჯონიკიძის წინადადებით, გადასწყვიტა გამოსცადოს გუთანი „ბრახან-ღუბლი“; ამიტომ უადგილო არ იქნება გაეცნოს მკითხველი თუ რას წარმოადგენს ეს გუთანი და რა უპირატესობა აქვს სხვა გუთნებთან.

ეს გუთანი შესდგება ორ ნაწილისგან, ანუ უკეთ რომ ვთქვათ, ორ გუთნისგან (რის გამოც უწოდეს

„დუბლი“) რომელიც სიმეტრიულად არის ასხმული ორ მხრივ ერთ საერთო ღერძზე. ღერძი ან მოძრავია, ან კიდევ უძრავი. პირველ შემთხვევაში მომუშავე ნაწილნი (ფრთა, სახნისი, საკვეთი და სხვა) მიმაგრებულნი არიან უძრავად ღერძზე მეორე შემთხვევაში კი ღერძი რჩება უძრავად და მხოლოდ გუთნისა მომუშავე ნაწილნი ტრიალებენ ამ ღერძის გარშემო.

გუთანს „ბრაბან-დუბლი“ ორ გვარი კონსტრუქციისაა: ფრანგული და ბელგიური. ერთი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან მხოლოდ სიღრმის რეგულიატორით. ფრანგულ კონსტრუქციის გუთნის სიღრმის რეგულიატორი დამოკიდებულია ბურღის ტრიალზე, ბელგიისა კი ბერკეტზე (рычаг); სიგანის რეგულიატორი კი ორთავე კონსტრუქციის გუთნისა ერთი და იგივეა ე. ი. დამოკიდებულია თვლების გაწევ-გამოწევაზე. პირველ სისტემის გუთანს, ე. ი. როდესაც ღერძია მოძრავი, უფრო პრაქტიკულად ითვლება და მთელ ევროპაში, უმეტეს ნაწილად, ამ გვარი გუთნებია გავრცელებული.

უმთავრესი უპირატესობა ამ გუთნისა არის **დროს და ძალის ეკონომია**, როგორც ადამიანის ისე პირუტყვის. ჩვეულებრივ გუთნით მხენელი იძულებულია ყოველ რიგის გატანის დროს, მოატრიალოს გუთანი, შემოუაროს მინდორს და მივიდეს იმ ადგილს. საიდანაც პირველად დაიწყო მუშაობა. „ბ. დ.“ ის გუთნით კი ერთ რიგის გატანის შემდეგ იქვე გადმოატრიალებს, დაუგდებს გუთნის მეორე პირს და ამ გვარად გაიტანს რიგსა, მეორედან მესამეს და ასე ამ გვარად ბოლომდე. როგორც ვხედავთ, დროს ეკონომია დიდია. ეხლა ავიღოთ ადამიანის და პირუტყვის ძალის ეკონომია. ჩვეულებრივ, ჩვენებური გუთნისთვის საჭიროა გამო-

ცდილი გუთნის დედა, რამდენიმე უღელზე მჯდომი ბიჭი და 6—7 უღელი სული პირუტყვისა. „ბ. დ.“ სისტემის გუთნის დროს მუშათა ხელი შემცივრდება ნახევარზე. რაც შეეხება პირუტყვს, საზღვარგარეთ (მაგ. ბელგიაში) ორ ცხენის მეტს არ აბამენ მართალია, ბელგიის ცხენი განთქმულია, მაგრამ რაც უნდა იყოს სამი ხარის მეტი ძალა არ ექნება. გამოდის რომ ჩვენში 3 უღელი სული პირუტყვისა სრულიად საკმარისი იქნება.

რასაკვირველია, იმის თქმა, რომ ეს გუთანი უეჭველად ვამოდგება ჩვენში, ნაადრევია - ამას მომავალი დემონსტრაცია დაგვანახებს, მხოლოდ არ უნდა დაგვაფიწყდეს რომ გუთანი უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ უმთავრეს მოთხოვნებს: ა. უნდა იყოს უბრალო, გამძლე და ამავე დროს სუბუქი, ისე რომ ტყუილ უბრალოდ არ უნდა იხარჯებოდეს არც ადამიანის და არც პირუტყვის ძალა.

ბ. რაიმე ნაწილის გაფუჭების ან გატეხის დროს უბრალო მჭედელმაც კი უნდა შესძლოს მისი შესწორება და გაკეთება. რომ ადვილად შეიძლებოდეს მისი გაძლოლა.

დ. კარგა ჰკვეთდეს მიწას, როგორც ჰორიზონტალურად ისე ვერტიკალურად; იმ გვარად რომ მოჭრილ ბელტისგან შემდგარი ზედა პირი მიწისა სწორე იყოს.

ე. თიხნარ და ნოტიო ადგილას მიწა არ უნდა ეწებებოდეს გუთანს იმ გვარად რომ აფერხებდეს გუთნის სწორ მოძრაობას.

თუ „ბრაბან-დუბლის“ გუთანი ჩვენშიც იქნება ამ თვისებების დამაკმაყოფილებელი, მაშინ დაგვრჩენია მხოლოდ ვუსურვოთ ჩვენ მიწის დამმუშავებელთ მისი სწრაფი გავრცელება.

ი. გველესიანი.

საკოოპერაციო კურსების გამო

ხვალიდან იხსნება საკოოპერაციო კურსები ქართულ სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებისა. ასეთი დროის შესაფერი პრაქტიკული ნაბიჯი, შეიძლება ითქვას, თითქმის ჯერ არ გადაუდგამს საზოგადოებას. ვინც კი გასცნობია ჩვენს სოფლებში არსებულს კოოპერატივებს, ყველა დარწმუნდებოდა, თუ როგორი შემთხვევითი ხასიათი აქვს სოფ-

ლად დაარსებას კოოპერატივებისას, ნამეტნავად საკრედიტოსი. და როგორ მდგომარეობაში ვარდება იმის გამო, რომ ადგილობრივ არ მოიპოვებიან საქმის მკოდნენი, რომელთაც შეეძლოთ კოოპერატიულ ამხანაგობის წარმოება. საკმარისია, ერთს რომელიმე პირს მოუვიდეს აზრად დაარსება საკრედიტო ამხანაგობისა და საქმე გაჩარხებულია. სახელ-დახელოდ

ადგენს თხოვნას და რამდენივე ხნის შემდეგ აარსებს კიდევ ამხანაგობას. იგი არავითარ ანგარიშს არ უწევს, თუ რამდენად შეეფერება ადგილობრივ პირობებს განზრახული კოოპერატივი, მოიპოვება თუ არა ხალხი, რომელიც აწარმოებს ამხანაგობის საქმეს მის შემდეგ. ყველა ეს უმთავრესი საკითხები მისთვის მეორე ხარისხოვანი არიან და ყურადღებას არ აქცევს. ამხანაგობა არსდება. პირველ ხანებში კარგადაც მიჰყავს საქმეები, მაგრამ აი, მოთავეს. საქმის ერთად ერთს თავსა და ბოლოს, უხდება წასვლა იმ სოფლიდან, სადაც დააარსა ამხანაგობა. ვარდება საგონებელში და აღარ იცის, როგორ გამოსძებნოს ისეთი პირი, რომელიც განაგრძობს მის მიერ დაწყებულს საქმეს. ძებნა უქმად ჩაუვლის, რადგან შესაფერს მომზადებულს პირს ვერ გამოსძებნის და მიდის იმ დასკვნამდე, რომელსაც დასდგომოდა ერთი ასეთი მოთავე და რომელიც სასოწარკვეთილი გაიძახოდა, იძულებული ვარ მივმართო საგუბერნიო წვრილი კრედიტის საქმეთა კომიტეტს დახუროს ამხანაგობა, რადგან ადგილობრივ არავინ არ მოიპოვება ისეთი პირი, რომელსაც შეეძლოს აწარმოვოს ამხანაგობის საქმეები. ასეთ შედეგს კიდევ შეურიადება კაცი, რომ ასე სახელდახელოდ დაარსებული კოოპერატივი არა სასურველს შედეგს არ იღებდეს, თუ გინდ ისეთს, როგორც მოჰყვა გლდანის საკრედიტო ამხანაგობას, რომელიც დაარსდა ადგილობრივ მღვდლის მითაურობით და შემდეგ. ამ მღვდლის გლდანის წასვლით, თუ თავის მინებებით, ამხანაგობა ისეთს მდგომარეობაში ჩავარდა, რომ გლეხები თავბედს იწყევლიდნენ. კარგია კიდევ გამოსძებნეს საშველი — გლდანი შეუერთეს ავჭალას და საქმის მეთაურობა ჩააბარეს ავჭალელს სოფლის მწერალს. ასევე შემთხვევით დაარსდა მეორე საკრედიტო ამხანაგობა გლდანის მახლობლად. ამ ამხანაგობის დაარსება მეტად კუროზულია. საქმის მოთავე, ადგილობრივი მღვდელი მონაწილეობას იღებდა მეზობელ სოფელში არსებულს საკრედიტო ამხანაგობაში, რომელმაც იმდენი კრედიტი არ გაუხსნა, რამდენიც მას ჰსურდა, გულნაწყენმა

გადასწყვიტა უეჭველოდ და უეჭველოდ ბანკის გახსნა“ და მართლაც გახსნა. არ გეგონოთ დიდი ხალხის კეთილდღეობისთვის აეყენებინოს ასე. ეს მაინც და მაინც აშკარად სჩანს საანგარიშო წიგნებიდან, სადაც თვითოჯერ თბილისში ჩასვლაზე (სულ რაღაც 12—15 გერსით არის დაშორებული თბილისს 12—15 მანეთი უწერია ხარჯად. არც თუ თვითონ მალავს თავის საქციელს. შეკითხვაზე, თუ რად ხარჯავს ამდენს საამხანაგო ფულს, მოგიგებთ: „იმიტომ ვიწვალე ბანკის დაარსებაზე, რომ გამოვრჩე რასმეო“. აი ასეთს სამწუხარო სურათს წარმოადგენს ზოგიერთს სოფლებში არსებული კოოპერატივები და სხვა მრავალი მაგალითებია კიდევ. ყველა ეს აიხსნება იმით, რომ სოფლად არ მოიპოვებია კოოპერაციის მცოდნენი. აქედან ცხადია, თუ რამდენად საჭიროა ცნობა კოოპერატიულ საქმეთა, ნამეტნავად მათი პრაქტიკული მხარისა. სწორედ ეს გარემოება გაითვალისწინა სამეურნეო საზოგადოებამ და განიზრახა დახმარების ხელის გაწვდენა. რამდენად შეასრულებს ამ მიზანს საზოგადოება, ამას მომავალი გვიჩვენებს, ეხლა კი წინდაწინვე შეიძლება ითქვას, რომ კურსები, რაგინდ ნაკლი აღმოაჩნდეს, მაინც შესაფერს კვალს დასტოვებს კოოპერატიულ მოძრაობაზე ჩვენში. ღირსშესანიშნავია ის გარემოება, რომ, როგორც სჩანს კურსების პროგრამიდან, პრაქტიკული ნაწილი კურსებისა — ანგარიშის წარმოება, იქმნება ქართულად. დღეს არსებულს კოოპერატივებისათვის მუშაკთა შოვნას აძნელებს ანგარიშის წარმოება რუსულს ენაზე და ქართული ენა საგნის წარმოებას ძლიერ გააადვილებს და, რაც უმთავრესია, ადგილი აღარ ექნება ისეთ პირად თვითნებობას, რომლის მაგალითიც ზემოდ მოვიყვანეთ. ხალხის მომეტებულს ნაწილს შეძლება ექნება თვალყური ადევნოს ამხანაგობის საქმეების წარმოებას და თანდათან აიცილებენ ცუდს შედეგს. სასურველია, საზოგადოება არ დაკმაყოფილდეს მარტო წრევანდელის კურსებით და შემდეგშიაც ყოველწლივ მოაწყოს იგი.

ს. კ.

სტატისტიკა ქართულ წიგნთა გამომცემლობისა

ქართულ წიგნთა გამომცემლობის შესახებ საინტერესო ცნობებია მოყვანილი „კავკასიის კალენდრებში“. ცნობები ამოღებულია კავკასიის საცენ-

ზურო კომიტეტის ანგარიშებიდან და ეხება 1910 და 1911 წლებს.

გამოცემული იყო:

პოპულიარულ-პოლიტიკურ შინაარსისა
 სახალხო გამოცემანი
 სასულიერო
 საბავშვო
 კალენდრები, წესდებანი, ანგარიშები, პროექ. და სხ.
 ბელეტრისტიკა
 სამოსწავლო სახელმძღვანელოები
 სამეცნიერო თხზულებანი სხვა და სხვა დარგებისა

1910 წ.		1911 წ.	
თხზულებ. რიცხვი	რამდენი წიგნი	თხზულებ. რიცხვი	რამდენი წიგნი
2	2000	3	4050
22	41500	45	94350
11	21400	11	15900
1	1000	3	4700
9	33800	9	36500
47	69030	74	123780
12	53650	12	82260
24	25380	29	36700

ს უ ლ 128 250760 186 397540

როგორც ცხრილი გვიჩვენებს 1911 წინა წელზედ მეტი გამოცემა 146,760 წიგნი. მათ შორის საგრძნობლად მოიმატა სახალხო წიგნების გამოცემამ — 52,850 წ., ბელეტრისტიკამ — 54,150 წ., სახელმძღვანელოებმა — 28,610 წ. და სამეცნიერო — 11,320 წ. დაიკლო მარტო სასულიერო გამოცემამ

8500 წ. საერთოდ ქართულ წიგნთა გამომცემლობას 1911 წელს შედრებით 1910 წელთან დიდი პროგრესი დაეტყო. და თუ ამ გზით ივლის, ეს იმის მაჩვენებელი იქნება, რომ ქართული ეროვნული ცხოვრებაც შესამჩნევად წინ მიისწრაფვის და აღორძინების გზას ადგია.

8.

ახალი წიგნები

სულ მოკლე ხანში ქართულ წიგნის ბაზარზედ რამდენიმე ახალი გამოცემა გამოვიდა. შეუძლებლად მიგვაჩნია მათი დაწვრილებით განხილვა, მაგრამ ზოგიერთ მთავარ გამოცემაზედ საუბარი აუცილებელია. მათ შორის არიან ისეთები, რომლებსაც ახალი რამ შეაქვთ ჩვენს ლიტერატურაში, არიან ისეთებიც, რომლებიც გვაგონებენ გასულ ხანებს და თანამედროვე მკითხველს აშკარად უხსნიან წარსულის სურათებს და სულის კვეთებას.

პირველ კატეგორიას ეკუთვნიან ს. აბაშელის ლექსთა კრებული „მზის სიცილი“ და აღმანახი გვირგვინი. მათ გარეგნობაზედ ბევრს არას ვიტყვი, მხოლოდ იშვიათად გამოსულა ასე ლაზათიანი გამოცემა, მაგრამ რაც შეეხება მათ შინაარსს, აქ სათქმელი ბევრია და ძალიან ვწუხვართ, რომ დრო და გარემოება ამის ნებას არ გვაძლევს.

„მზის სიცილი“ ლექსთა კრებულია უკვე ცნობილ მგოსნის ს. აბაშელისა. ს. აბაშელი, ექვი არ არის, ნიჭიერი ადამიანია, მის ლექსებში ბევრი სტი-

ლი და ფილოსოფია არის, მაგრამ იგი გვაიძულებს ვსთქვათ, რომ მისი ფანტაზია ერთხელ აკვირებულ მზის სფეროს ვერ გასცილებია. მის „მზის სიცილში“ ისევე ბევრია სილამაზე, როგორც თვით მზეში, მაგრამ ზოგჯერ მისი პოეზია ისევე მომაბეზრებელია, როგორც პაპანაქება იმავე მშვენიერ მზისა. რად ხდება მერე ესა? ნუ იფიქრებთ, რომ ს. აბაშელის ლექსს არ ჰქონდეს აზრი, არ ჰქონდეს სტილი, ნაპერწკალი ზეშთაგონებისა! მაგრამ მის აპოლოგიას აკლია ის, რასაც ვეძახით „ჯავარს“. ერთფეროვანობა გვაიძულებს ვსთქვათ, რომ ს. აბაშელს აკლია მრავალი სტიმული შემოქმედებისა. ყოფნა რეგიონთა შორის, წინსვლა წინააღმდეგ სტიქიონისა, ავიაციის ხანაში პოეტისთვისაც ისევე საძებარი და საინუკვარია, როგორც ბილოტისთვის. მაგრამ პილოტსა და პოეტს შორის ის განსხვავება, რომ ერთი ამუშავებს მექანიკას, მეორე ფსიხიკას და ყოველ პოეტურ აღმაფრენას თავისი რეალური კონსექვენცი უნდა ჰქონდეს.

კოსმოსი ისეთი მომხიბლავი რამ არის, რომ დაწყობილი შაბლონურ ასტრონომიულ გამოკვლევებიდან, კაცს უდიდეს პოეტურ აღმაფრენამდე მიიყვანს; მას შეუძლია მართლაც აიტაცოს ადამიანი მალღა, მაგრამ ჩვენ უკვე ვიცით, რომ ასეთი „ამაღლება“ ადამიანისა უკვე მისტერიაში გადადის და იქ, სადაც მისტერია სუფევს, ნამდვილ პოეზიას ადგილი აღარა აქვს.

მიუხედავად ამისა. ჩვენ მაინც სალამს უძღვნივთ ახალგაზრდა ნიჭიერ მგოსანს და ვიმედოვნებთ, რომ მისი კრებული უკანასკნელი არ იქნება ქართული ლიტერატურისათვის.

ფრიად საყურადღებოთ არის შედგენილი **ალმანახი „გვირგვინი“**. აქ არის წერილები გრ. რობაქიძისა, მიხ. წერეთლისა, პოემა სანდრო შანშიაშვილისა. ნაწერები ს. ფირცხალავასი და ბოლოს ოიდიპოს მეფის თარგმანი პ. ქავთარაძისა. ყველას ყურადღებას ძალაუზნებურად მ. წერეთლის „სუმერული და ქართული“ იპყრობს. იპყრობს უპირველესად იმიტომ რომ, თვით ტემაა საყურადღებო და მეტად ახალი ქართული საზოგადოებისთვის, მეორედ კი და უმთავრესად იმიტომ რომ ყველას ეინტერესება მ. წერეთელი ლინგვისტისა და ორიან ტალისტის როლში. მ. წერეთელი ნიჭიერი პუბლიცისტი და ქართველი სოციოლოგია და ჩვენ არ ვიცით, საბოლოოდ შეუდგა იგი ენათა ძიების მეცნიერებას, თუ, როგორც თვითონ ამბობს თავის საყურადღებო შრომის ბოლოში, იძულებული იყო მოეკიდა ხელი ამ ჩვენთვის, ქართველებისთვის ფრიად საყურადღებო საკითხისთვის. როგორადაც უნდა იყოს, მისი ახალი შრომა ახალი წვლილია ჩვენს ლიტერატურისთვის და ვიმედოვნებთ ქართველი ლინგვისტები მალე დაინტერესდებიან იმ საკითხით, რომელსაც ქართველებისთვის ფარდა პირველად მ. წერეთელმა ახადა.

* *

ახალ გამოცემათა მეორე კატეგორიას ძველ ავტორთა თხზულებანი ეკუთვნიან. ესენი არიან: „თხზულება გიორგი მაქსიმეს ძის ქოჩაკიძისა (ქალაქდიდელისა) და ილია ჭყონიას ნაწერები.

ქალაქდიდელი ჩვენში საკმაოდ პოპულიარული მწერალია. მისი „მიყვარს ფაცხა“ და „მახსოვს პირველად“ პირდაპირ სახალხო ლექსებად გადიქცნენ და მის შემქმნელს მუდმივი სახელი მოუხვეჭეს. სამშობლო ლიტერატურის მოყვარულთათვის და მეტადრე ყველა ჯურის რომანტიკოსებისთვის ქალაქდიდელის ლექსთა თხზულებანი პირდაპირ ძღვე-

ნია. წარსულის სიო მოჰქრის წიგნის ფურცლებიდან, იმ წარსულისა, როცა ხელახლად ეწყობოდა და რობაქინდებოდა ჩვენი ლიტერატურა. იმდენი რამ არის ამ წარსულში სატრფიალო და მოსაგონებელი, რომ თქვენ ვერ გაგაოცებთ ვერც სტილი მაშინდელ მწერლებისა, ვერც მიმართულება, ვერც ენა. ჰარმონია ქალაქდიდელის ლექსებისა მწყობრი არ არის, მაგრამ არ შეგიძლიან უგულისხგეროდ წაიკითხოთ მისი ლექსი. ინდივიდუალობა მგოსნისა იგივე დღინოა, რაც უფრო ძველია— მით უკეთესი და როცა კითხულობთ ქალაქდიდელის ლექსს, თქვენ არ გაშინებთ ის აზრი. რომ თანამედროვე მგოსანი სხვანაირად იტყოდა მას, რასაც ქალაქდიდელი ისე გატაცებით ამბობს, თუ გნებავთ ისე მოუხეშავადაც...

მეოთხე წიგნი ეკუთვნის ბატონ ილია ჭყონიას. წიგნი საკმაოდ ვრცელია და შიგ თავი აქვს მოყრილი ყველა იმ მასალას, რაც კი უბიჭდია ავტორს სხვა და სხვა დროს სხვა და სხვა პერიოდულ გამოცემებში. აქ არის ლექსები, პოემები, თარგმანები, მოთხრობები, პიესები და მრავალი წვრილმანი მასალა, როგორც პუბლიცისტური, აგრეთვე ბიბლიოგრაფიული. ყველა ეს ჯერ იმის წარმოდგენას იძლევა, თუ რა მრავალ ფეროვან საკითხებით და დარგებით იყო დაინტერესებული თვით ავტორი და შემდეგ რითი საზრდოობდა მრავალ ხნის განმავლობაში ქართული ჟურნალისტიკა. ერთ დროს ქართულ გამოცემებში მრავლად იბეჭდებოდა სხვა და სხვა პატარა სცენები, სამხიარულო მინიატურები და ვერ შეხვდებით ვერც ერთ იმ დროულ მწერლის გამოცემას, რომ ასეთ მასალას არ ჰქონდეს შიგ დათმობილი ადგილი. ეს დამახასიათებელი თვისებაა ქართულის ჟურნალისტიკისა. შეიძლება იფიქრონ, რომ ამ მასალით მაშინდელი რედაქტორები მკითხველს იზიდავდნენ. ასეთი სცენები გვხვდება გ. ქალაქდიდელის თხზულებაში, ამასვე ვხედავთ. ბ. ილია ჭყონიას ნაწერებში. საზოგადოთ საჭიროა ყველა ნაწერების თავ მოყრა, რომ მომავალ ისტორიკოსს ქართულ ჟურნალისტიკისას მასალა ჰქონდეს სხვა და სხვა ხანათა დასახასიათებლად. ილია ჭყონიას ნაწერები კი ასეთ ისტორიკოსს დიდ სამსახურს გაუწევს.

* * *

ბალკანეთის ამბები

მახვილის ამბები მახვილისაგან გაიგვირების, ნათქვამია, და ეს სიტყვები ისე არავის შესწყობია, როგორც ახალგაზრდა ბულგარეთს. რა თავგამეტებით, რა ერთსულოვნად შემოიკრიბა გარშემო ბულგარეთმა სლავიანები და ბერძნები, რომ ოსმალეთის სიძლიერე დაეცა და ძმათა განთავისუფლებისათვის სისხლი დაენთხია. კავშირის ძალა სწორედ ამ ერთსულოვნობაში იყო და სრულიად მოულოდნელ, განსაცვიფრებელ შედეგებს მიაღწია. პატარა და უძალო სახელმწიფოთ მიწასთან გაასწორეს და კინალამ ევროპის კიდებიდან სრულიად განდევნეს ძველადგანვე ძლიერად და დიდ სახელმწიფოდ ცნობილი ოსმალეთი. ყველგან დაამარცხეს, წაართვეს ციხე-ქალაქები, ჯარი გაუნახვერეს და სტამბოლის კარებს მადგნენ თითქმის. ერთობა, მოკავშირეთა უძლიერეს თავდებად შეექმნათ და ლელო გაიტანეს იქ, საცა ცალ-ცალკე ერთ ბელტსაც ვერ აბრუნებდნენ. მაგრამ თვით მოულოდნელმა გამარჯვებამ დახვია თავბრუ მოკავშირეთ და ყველამ მეტი ნადავლი მოინდომა, ვიდრე პირობით ერგებოდა. ბულგარეთს, როგორც უძლიერესს მებრძოლს ოსმალეთთან ომში, საღერღელი აეშალა ვეგემონიისა და უკმეხად იჩემებდა პირველობას ბალკანეთის ახალ კონცერტში; სერბია ტერიტორიის გაფართოებას შეეცადა ნამეტნავად და თავის წადილში თვით ოსმალებს გადააქარბა სისასტიკით, სდევნიდა ყველაფერს, რასაც სერბიელი ხასიათი არა ჰქონდა და „ძმათა განთავისუფლება“ ძმათა დაჩაგვრად იქცა; ბერძნებმა ხომ სხვებზედ მეტად სხვისი ხელით ნარი გლიჯეს. ყველა ამ შეხეთქებამ იქამდის მიაღწია, რომ ბულგარეთი, როგორც უფრო ძლიერი მეტოქე ბალკანეთის ნახევარ კუნძულზედ, განმარტოებული დარჩა და ახლა მას გამოუცხადეს სასტიკი ბრძოლა დანარჩენ მოკავშირეთ, რომელთაც მიემხრო რუმინიაც. ოსმალეთთან ბრძოლაში ქანც გამოღეული ბულგარეთი, რომელიც უკანასკნელ დროს მარტოდ-მარტო ებრძოდა მტერსა, ვეღარ დახვდა მედგრად დასვენებულს და უფრო მომზადებულს მტერსა და ყველა მხარეს სასტიკად დამარცხება-დამარხებაზედ განიცადა. სერბია, საბერძნეთი, რუმინია, ყველა იმასა სცდილობს შეასუსტოს ბულგარეთი და მის ძალას დაუპირდაპიროს სხვა რამ ძალაც მახლობელ აღმოსავლეთზედ. მაგრამ ყველაზედ საინტერესო ის არის ამ ზედახროვაში, რომ დამსხვრეული ოსმალეთიც კი ფხას იჩენს და, როგორც

გაზეთები იუწყებიან, არა მარტო ისწორებს საზღვრებს, არამედ ადრიანოპოლიც დაიბრუნა. ის ადრიანოპოლი, რომლის კედლებმა დიდი ხნის და მედგარი ალყა განიცადეს, ვიდრე დაიბრუნებოდნენ მტერსა, ის ადრიანოპოლი, რომელიც თითქმის ერთად ერთი ადგილი იყო, რომელსაც მთელი ოსმალეთი მართლაც გულის ტკივილით ჰკარგავდა.

დამარცხებული ოსმალეთი, რასაკვირველია, ვეღარ მოიდგამს სულს იმდენად, რომ ყველაფერი დაიბრუნოს ან გამაგრდეს მაინც ლონივრად ევროპის მხარეს, მაგრამ საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ გუშინდელი პოლიტიკური მტრები, ერთმანეთის ყელის მლადვრელნი, დღეს ერთად მოქმედებენ იმ ბულგარეთის წინააღმდეგ, რომელიც ვითომ სლავიანთა ოჯახის უფროს ძმობას ეწეოდა. სწორედ ისე, როგორც დიდი სახელმწიფონი ძმობისა და სიყვარულის სიტყვებს მარტო იმიტომ ხმარობენ, რომ უკეთ დაწვერონ ხიშტები და ყუმბარები დაამზადონ, ისე პატარანი იფარავდნენ თავს ძმობასა და თავისუფლებით, რომ საკუთარი პოლიტიკური სიძლიერე შეეძინათ. რასაკვირველია, ბულგარია მათში ყველაზედ მეტ პოლიტიკურ მოთხოვნილებათ წარადგენდა. პოლიტიკურ ქიშპობაში ძმობა და სიყვარული პირბადეთაც კი აღარავის ადგება და „ძმობის“ დამცველები დღეს საკუთარ ძმებს უარესი სიფიცხით ლადრავენ ყელსა, ვიდრე „მტარვალ“ ოსმალებს. და ამ „ძმათა“ სისხლის ღვრაში ძალიან მეგობრულად იშველიებენ გუშინდელ მოსისხლეს.

რუმინიას დიდი ხანია უნდოდა ამ ბრძოლაში შეეყო ცხვირი, რომ თავისათვის რამე გემრიელი ლუკმა გამოენახა და ახლა, როცა მოკავშირენი შეიბნენ გაფიცებულ ომში, საბაბიც იპოვა: „წონასწორობა ბალკანეთზედ“ და ბულგარეთს აციქნის სანაპიროებს.

უეჭველია, ბულგარეთი იძულებული იქნება დაუთმოს ყველგან გამარჯვებულ მტერს და თავის ქერქში დაეტიოს, თუ არა სურს დაბადების უმაღლვე ის დღე დაადგეს, რაც ოსმალეთს. კიდევ დაუთმობს „ძმებსა“, მაგრამ ჯერ არავინ იცის კიდევ სად ამოჰყოფს თავსა ბელონის მახვილი—ერთხელ აშვებულნი საომარი ჟინი ჯერ მალე არ დასცბრება და კვლავ გაისმის ხმები ავსტრიის და რუსეთის მობილიზაციაზედ, კვლავ იღვიძებენ ინტერნაციონალურ შეტაკების აჩრდილები.

მეომარი.

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.